

Lapsiasiavaltuutetun kooste eduskuntavaaleihin

Lapsiasiavaltuutetun tehtävä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Tapaamme vuosittain lukuisia lapsia, nuoria ja ammattilaisia selvittääksemme, miten lasten oikeudet toteutuvat. Lisäksi annamme lausuntoja, teemme selvityksiä, kokoamme yhteen asiantuntijoita ja jaamme tietoa lasten hyvinvoinnista ja oikeuksista. Tehtävämme on ennakollisesti huolehtia siitä, että päätöksentekijät osaisivat tärkeässä työssään huomioida myös lapset. Tämän koosteen haluankin suunnata kaikille eduskuntavaaleihin vuonna 2027 tähtääville ehdokkaille ja puolueille.

Olen tässä koosteessa hyödyntänyt viranomaistyössä tekemiämme havaintoja, joiden lisäksi olen nostanut esiin YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomen valtiolle vuonna 2023 antamia päätelmiä ja suosituksia. Päätelmissään komitea esittää kiireellisiksi toimenpiteiksi lasten yhdenvertaisuuden edistämisen, lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen sekä sijaishuollossa olevien, vammaisten, ulkomaalaistaustaisten ja rikosoikeusjärjestelmään joutuneiden lasten oikeuksien parantamisen. Kiireellisten toimenpiteiden lisäksi päätelmissä on lukuisia yksityiskohtaisia toimenpidesuosituksia.

Lapsiasiavaltuutetun strategian visiona on arvostettu ja kestävä lapsuus. Se tarkoittaa, että suomalaisessa yhteiskunnassa lapsuutta arvostetaan tärkeänä elämänvaiheena ja että vähenevästä lapsiväestöstä pidetään huolta. Toivon, että tämä kooste on teille hyödyllinen ja auttaa teitä luomaan Suomea, jossa jokainen lapsi voi hyvin.

Jyväskylässä 16.2.2025

Elina Pekkarinen

lapsiasiavaltuutettu

Kaikissa yhteiskunnan toimissa on ensisijaisesti harkittava lapsen etua

- Lapsen etu kirjataan perustuslain perusoikeussäännöksiin: näin kirkastetaan lapsen oikeuksien merkitystä ja lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittavuutta koko yhteiskunnassa ja kaikissa päätöksentekotilanteissa, jotka suoraan tai välillisesti koskevat lapsia.
- Lapsen edun ja oikeuksien toteutuminen varmistetaan lapsivaikutusten arvioinneilla, jotka vakiinnutetaan osaksi kuntien, hyvinvointialueiden ja valtion päätöksentekoa.
- Lapsen etu ja erityisyys huomioidaan yhteiskunnan uudistuksissa, kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa nykyistä paremmin.
- Lapsen etua arvioitaessa tunnistetaan haavoittuvassa asemassa olevat lapsiryhmät.

Lapsen oikeuksien edistäminen, arviointi ja seuranta edellyttävät vahvoja rakenteita

- Lapsiasiavaltuutetulle myönnetään riittävät taloudelliset ja tekniset resurssit lapsen oikeuksien edistymisen säännöllisen valvonnan ja arvioinnin toteuttamiseksi, kuten YK:n lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2011 ja uudestaan vuonna 2023 loppupäätelmissään vaatinut.
- Em. tehtävän vahvistamiseksi lapsiasiavaltuutetun toimiston yhteyteen perustetaan lapsipolitiikan arviointineuvosto, jonka tehtävänä on arvioida lapsipolitiikalle asetettujen tavoitteiden tarkoituksenmukaisuutta, niiden saavuttamista ja valittujen keinojen toimivuutta lasten aseman, hyvinvoinnin ja oikeuksien kannalta.
- Lapsia koskevaa tiedontuotantoa ja tutkimusta sekä sen koordinoitua vahvistetaan.
- Kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa vahvistetaan.
- Päätäjien, ammattilaisten ja virkamiesten osaamista lasten oikeuksista ja oikeusturvakeinoista vahvistetaan.
- Tietoutta lapsen oikeuksista lisätään vakiinnuttamalla lapsen oikeuksien kansallisen viestinnän resurssit.
- Edistetään lapsiystävällisen oikeuden käyttöä Euroopan neuvoston suuntaviivojen mukaisesti.

Lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä ja saada ne otetuksi huomioon

- Lasten osallisuutta ja osallistumista vahvistaviin kehittämistoimiin ja kansallisten ohjelmien toimeenpanoon ja niiden seurantaan varataan riittävästi resursseja
- Lisätään lasten näkemysten selvittämistä osana päätöksentekoa, ja varmistetaan, että lasten näkemyksillä on painoarvoa päätöksiä tehtäessä.
- Lasten osallisuutta edistetään ja lasten näkemykset huomioidaan lainvalmistelutyössä sekä valtioneuvostossa että eduskunnassa.

Lapsella on oikeus syrjimättömyyteen

- Syrjinnän ja rasismien vastaista työtä tehostetaan yhteiskunnan ja lasten elämän kaikilla osa-alueilla.
- Edellytetään kaikilta yhteiskunnan jäseniltä, ml. kansanedustajilta, kaikkia lapsia ja lapsiryhmiä arvostavaa ja ystävällistä kielenkäyttöä ja käyttäytymistä.
- Vähemmistöihin kuuluvien lasten oikeudet turvataan vahvistamalla ammattilaisten ja virkamiesten osaamista ja tietoa eri vähemmistöihin kuuluvien lasten kulttuurista ja tarpeista.
- Saamelais- ja romanilasten sekä muiden kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvien lasten oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin tuetaan.
- Romanilasten oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun, suojeluun ja syrjimättömyyteen vahvistetaan.
- Vammaisten lasten oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjimättömyyteen vahvistetaan.
- Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lasten hyvinvointia vahvistetaan mahdollistamalla sukupuolen juridinen vahvistaminen myös alaikäisille.
- Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lasten oikeutta syrjimättömyyteen vahvistetaan.

Lapsella on oikeus kasvatukseen ja koulutukseen hyvinvoivissa yhteisöissä

- Koulutuksen rahoitustaso nostetaan muiden Pohjoismaiden tasolle ja kunnille taataan riittävät resurssit varhaiskasvatukseen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestämiseksi.
- Pysäytetään koulutuksen eriytyminen ja estetään heikompien oppilaiden osaamistason putoaminen: koulutustaso ei saa enää laskea.
- Koulutus uudistusten tueksi tuotetaan systemaattista tutkimustietoa ja panostetaan toteutettujen uudistusten laadukkaaseen jälkiarviointiin ja tarvittaviin korjauksiin.
- Viedään vuosina 2024–2025 tuotettu visio tulevaisuuden peruskoulusta käytäntöön.
- Varhaiskasvatuksen laatua parannetaan panostamalla henkilöstön pysyvyyteen, hyvinvointiin ja osaamiseen. Varhaiskasvatuksen henkilöstöpulaa helpotetaan mahdollistamalla sosionomien työskentely nykyistä paremmin sekä lisäämällä lastenhoitajien osuutta alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä.
- Kouluverkon uudistamista ja koulujen lakkauttamista koskevien päätösten lähtökohdaksi otetaan lapsen etu. Koulujen lakkauttamista arvioitaessa huomioidaan mm. koulurakennusten monet käyttötavat ja kuntien välisen yhteistyön mahdollisuudet.
- Puhutaan koulusta myönteisesti ja nähdään koulun suuri merkitys paitsi lasten oppimista myös hyvinvointia tukevana ympäristönä.

Lapsella on oikeus hyvinvointiin ja terveyteen

- Turvataan jokaiselle lapselle turvallinen ja hyvä arki. Huolehditaan siitä, että perheiden ja lasten perustarpeet toteutuvat. Kun perheet voivat hyvin, lapset voivat hyvin.
- Lasten terveellisiä elämäntapoja kuten liikkumista ja terveellistä ruokavaliota tuetaan.
- Epäterveellisten elintarvikkeiden markkinointia ja mainontaa rajoitetaan.
- Imetystä äidin työhön paluun jälkeen edistetään mahdollistamalla imetystauot lainsäädännöllä.
- Intersukupuolisten lasten oikeus koskemattomuuteen turvataan.
- Poikien ei-lääketieteellisestä ympärileikkauksesta säädetään lailla.

Lapsella on oikeus ongelmia ehkäiseviin palveluihin ja toimiviin peruspalveluihin

- Lasten, nuorten ja perheiden palvelun painopistettä siirretään pois viimesijaisista palveluista, kohti ennaltaehkäisyä ja peruspalveluja painottavaa palvelurakennetta.
- Lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalvelujen järjestämisestä säädetään selkeästi lailla, jotta pääsy hoitoon nopeutuu ja toteutuu yhdenvertaisesti eri hyvinvointialueilla.
- Yhteiskunnan ja perheiden kriiseissä turvataan riittävän pitkäaikaisen tuen jatkuvuus.
- Opiskeluterveydenhuollon saatavuus ja resurssit turvataan yhdenvertaisesti koko maassa.
- Teini-ikäisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja vahvistetaan, nuorisotyötä lisätään ja heidän vanhempiensa tukea parannetaan.
- Perhekeskustoimintaa laajennetaan ja vahvistetaan ja LAPE-ohjelmassa kehitetyt hyvinvointialueiden osaamis- ja tukikeskukset (OT-keskukset) perustetaan.

Lapsella on oikeus oikea-aikaisiin ja lapsen tarpeita vastaaviin erityispalveluihin

- Havaitut epäkohdat lasten ja nuorten psykiatrisen erikoissairaanhoidon ja päihdehoidon saatavuudessa korjataan välittömästi.
- Alaikäisten päihdehoitoa parannetaan koko maassa ja lääkkeellinen vieroitushoito tehdään mahdolliseksi.
- Uuden rahapelijärjestelmän vaikutuksia lapsiin ja lapsiperheisiin seurataan lain voimaantulosta alkaen ja tarvittaessa tarkastellaan sääntelyä lasten rahapelihaitoilta suojelemisen turvaamiseksi. Myös järjestelmän valvonnan on oltava toimivaa, jotta lapsia voidaan suojella rahapelaamiselta, ja jotta myös muut rahapeleistä aiheutuvat haitat pystytään minimoimaan.
- Jatketaan lastensuojelulain kokonaisuudistusta huomioiden myös ehkäisevien palvelujen sääntelytarpeet esimerkiksi sosiaalihuoltolaissa, mikäli uudistus on edelleen kesken.

- Mikäli lastensuojelulain kokonaisuudistus on valmis, osoitetaan sen jalkauttamiseen riittävät koulutus- ja ohjausresurssit.
- Selvitetään pilottitutkimuksen avulla päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten vapaaehtoisuuteen perustuvan pakkohoidon kustannukset, toimivuus ja toteutuskelpoisuus.
- Päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden ympärivuorokautinen hoito järjestetään koko maahan ja välitön hoitoon pääsy varmistetaan.

Vammaisten lasten oikeudet turvataan

- Vammaisten lasten tarvitsemat apuvälineet ja jokapäiväinen tuki järjestetään viivytyksettä.
- Vammaisen lapsen osallisuutta edistävä henkilökohtainen apu mahdollistetaan lapselle tarkoituksenmukaisella, turvallisella ja saavutettavalla tavalla.
- Neuropsykiatrisia piirteitä omaaville lapsille turvataan oikeus tarvittavaan tukeen vammaispalveluissa.
- Vammaisten lasten koulutuksen inklusiota edistetään lapsilähtöisesti.
- Neuropsykiatrisia piirteitä omaaville lapsille sopivia oppimisympäristöjä ja koulunkäynnin tukea lisätään.

Lapsella on oikeus kasvaa perheessä onnellisuuden, rakkauden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä

- Lasten asemaa perheiden ja parisuhteiden kriiseissä parannetaan vahvistamalla kasvatusta- ja perheneuvolaverkostoa sekä lastenvalvojien palveluja.
- Lapset huomioidaan aiempaa paremmin aikuisten palveluissa.
- Huoltoa ja tapaamista koskevia riitoja ehkäistään ammattitaitoisten ja riittävien lastenvalvoja- ja eroauttamispalvelujen sekä sovittelutoiminnan avulla.
- Vuoroasuminen yleistyy ja on yksi keino edistää lapsen oikeutta molempiin vanhempiinsa: vuoroasumisen hallinnolliset ja taloudelliset esteet puretaan.
- Lapsen oikeutta säilyttää suhteet molempiin vanhempiinsa ja sukuihinsa sekä vanhempien hyvä yhteistyö varmistetaan tarvittaessa lainsäädännön keinoin.

Lapsella on oikeus riittävään elintason ja sosiaaliturvaan

- Lapsiköyhyys poistetaan tai edes vähennetään eurooppalaisen lapsitakuun linjausten mukaisesti: vuonna 2020 Suomen EU-ministerivaliokunta asetti kansallisen tavoitteen vähentää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien lasten määrää 30 000 lapsella vuoteen 2030 mennessä. Koska lapsiköyhyys on tämän jälkeen lisääntynyt 30 000 lapsella, tavoitteen saavuttaminen edellyttäisi yli 60 000 lapsen nostamista pois köyhyydestä.
- Toteutetut lapsille haitalliset sosiaaliturvauudistukset perutaan. Työttömyysturvan suojaosien ja toimeentulotuen suojaosien poisto ovat vähentäneet osa-aikatyötä tekevien ihmisten määrää, ja työttömyysturvan lapsikorotusten poisto ja toimeentulotuen leikkaukset ovat lisänneet lapsiköyhyyttä.
- Edullista asuntotuotantoa lapsiperheille lisätään.
- Lapsilisän tavoitteita kirkastetaan ja tukea uudistetaan sen universaalia tarkoitusta unohtamatta.
- Selvitetään keinoja estää vanhempien toiminnasta johtuvaa alaikäisen velkaantumista.
- Vuorotyötä tekevien vanhempien lapsille (ml. pienille koululaisille) järjestetään riittävästi vuorohoitoa.

Lapsella on oikeus suojeluun kaikelta väkivallalta

- Väkivallaton lapsuus -ohjelman toimeenpanolle osoitetaan riittävät taloudelliset resurssit.
- Kattavan ja säännöllisen lapsiuhritutkimuksen tekeminen varmistetaan.
- Lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa torjutaan ja turvakotien toimintaedellytykset varmistetaan koko maassa.
- Lasten ja nuorten välisen väkivallan torjumiseen panostetaan.
- Koulukiusaamiselle ja kouluväkivallalle julistetaan nollatoleranssi ja näiden vastaisten ohjelmien toimeenpanoa vahvistetaan koko maassa ja jokaisessa koulussa.
- Harrastusjärjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen väkivallan ja häirinnän vastaisten ohjeiden toimeenpanoa tehostetaan ja näiden osaamista väkivallan torjumiseksi lisätään.

- Lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten koulutusta lapsikaupan tunnistamiseksi ja torjumiseksi lisätään.
- Ammattilaisten ja päättäjien osaamista ja toimintaohjeita parannetaan lapsikaappaustilanteiden ja lasten ns. rangaistusmatkojen ja silpomismatkojen estämiseksi.
- Lasten turvallisuus digitaalisissa ympäristöissä turvataan soveltamalla monipuolisesti EU:n digipalveluasetusta ja edistämällä CSAM-asetuksen voimaantuloa.
- Lasten sosiaalisen median käyttöön kaavailtuja ikärajoja harkitaan lapsen oikeuksia tasapainoisesti edistäen.

Lapsella on oikeus lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistäytymiseen, taiteeseen ja kulttuuriin

- Kaikkien lasten yhdenvertaisiin harrastamisen mahdollisuuksiin panostetaan.
- Harrastamisen Suomen mallin kehittämistä ja rahoittamista jatketaan siten, että se tavoittaa kohderyhmänsä ja lapset osallistuvat mallin suunnitteluun.
- Taiteen ja kulttuurin sekä luontoelämysten saavutettavuus turvataan kaikille ja kaikenikäisille lapsille ja nuorille riittävällä ja kohdennetulla valtion tuella.
- Lasten kulttuurista ei leikata.

Pakolaisuus ei saa uhata lapsen oikeuksia

- EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen (ns. EU-paktin) soveltaminen toteutetaan lapsen oikeudet turvaten.
- Turvapaikanhakijaperheiden ja yksin maahan tulleiden alaikäisten toimeentulo palautetaan riittävälle tasolle ja perutaan vastaanottorahaan ja käyttörahaan tehdyt leikkaukset.
- Perheenyhdistämistä koskevaa sääntelyä kehitetään lapsen edun varmistamiseksi.
- Maastapoistamisen yhteydessä varmistetaan lapsen edun mukainen päätöksenteko ja toimeenpano.
- Lasten säilöönnotto on lainsäädännöllä kiellettävä.

Lapsella on oikeus ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapauteen

- Uskonnonvapauslakia muutetaan ja mahdollistetaan alaikäiselle oikeus vaikuttaa omaan uskontokuntaansa iän ja kehitystason mukaisesti.
- Lasten näkemykset katsomuskasvatuksen järjestämiseen liittyvissä kysymyksissä selvitetään laajasti.
- Lasten mahdollisuutta valita uskonnonopetuksen ja elämäkatsomustiedon välillä lisätään samalla, kun kaikille oppilaille yhteistä katsomuskasvatusainetta edistetään.

Lasten oikeuksia rikosprosessissa parannetaan

- Alaikäisten tutkintavankien ja vankeusvankien asema ja oikeudet turvataan, ja vankilaan sijoittamiselle etsitään vaihtoehtoinen ratkaisu.